

Rugalmasság, arányok, demokratizmus

Beszélgetés Balogh Istvánnal, tudományegyetemünk új gazdasági főigazgatójával

Júliusban vette át tudományegyetemünk gazdasági vezetését Balogh István, aki korábban a városi pártbizottság osztályvezetője volt. Az eltelt néhány hét ha ahhoz kevés is, hogy tanulságokkal szolgáljon, elegendő volt a beilleszkedéshez, az egyetem életében, funkcióiban való eligazodáshoz. Erről győzött meg bennünket az a beszélgetés is, amit munkatársunk folytatott az egyetem új gazdasági főigazgatójával.

— Az 1969. év nevezetes esztendő felsőoktatási intézményeink s köztük a szegedi tudományegyetem életében. Az első olyan év, amikor az egyetem a korábbinál lényegesen nagyobb önállósággal gazdálkodott a részére biztosított költségvetési juttatással. Közeledik a mérleg megvonásának időszaka: mit mutatnak a tények. Eredményes volt-e az 1969-es egyetemi gazdasági év?

— Az önálló gazdálkodás voltaképp azt jelenti, hogy a költségvetési kereten belül szabadságot kaptunk a 02-06 közötti költségvetési rovatok összegeinek átcsoportosítására, az egyetem szükségleteinek, érdekeinek megfelelő alakítására. Még nincsenek végleges adataink, ám úgy látszik, hogy minimális, sükösen ugyan, de elegendő volt 1969. évi költségvetési juttatásunk, ha ehhez hozzászámíthatjuk benyújtott póthitel igényünket is, amire ígéretet kaptunk. Nagy problémát csak a 8 ezer forintot felüli értékű beszerzésekre jutó keretösszeg jelentett, ami aránytalanul kevésnek bizonyult.

Az esztendőnek a tényekből következő fontos, elvi tapasztalata — s ezt a következő időszakban érvényre fogjuk juttatni működésünkben — hogy az eddignél sokkal rugalmasabb szemlélet alapján kell gazdálkodnunk. Ez a szemlélet, azon kívül, hogy társadalmunk egészében is érvényesül az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése óta, természetesen érdekünk, előrehaladásunk, további fejlődésünk egyik feltétele. Sokkal bátrabban kell alkalmaznunk a rovatok közötti átcsoportosításokat, súlyozásra, differenciálásra kell törekednünk a költségösszegek belüli. Az egyetemi élet újabb strukturális és funkcionális reformjai a belső presztizsviták kiéléződését is eredményezik. Egyensúlyunkat, tekintélyünket csak akkor tudjuk megőrizni ha alapvető elvként következetesen érvényesítjük munkánkban az összegyűjtött érdekekhez való alkalmazkodást. Hogyan? Nem valami egyetem fölötti gazdálkodási gyakorlat misztifikálásával, hanem éppen a demokratizmus elvének hatásosabb érvényesítésével. Azzal, hogy megkeressük a költségelosztásnak valamilyen parlamentárisabb s ezért elfogultsággal kevésbé vádolható formáját.

— Vannak-e az 1969-es esztendőnek más olyan tanulságai is amelyek felhasználását a következő időszak tevékenységében, gazdasági gyakorlatában fontosnak véli?

— Két ilyen tanulságot említenék még. Meggyőződésemmé lett, hogy a gazdasági vezető számára nem az ad tekiatélyt, ha minden kérének igyekszik

juttatni, hanem az, ha átgondoltan, felelősséggel, igazságosan és a közös érdek alapján mond igent, vagy nemet a különböző kérésekre. A gazdálkodás önmagában nem cél, hanem feltétel, az egyetemen folyó oktató és tudományos munka céljai elérésének fontos eszköze. Gyakorlatát tehát e célok diktálják s nem szubjektív elhatározások. Azt hiszem, lehet úgy is rosszul gazdálkodni, ha nivellálunk, ha mindekinek egyformán juttatunk. Ez amellyel, hogy elaprózza erőinket, nem is ösztönző hatású. Differenciálni kell tehát, de ezt sem öletszerűen, hanem a közös érdek alapján, objektív alapon. Idén például nehézségek voltak a beralap-gazdálkodásra való áttérésben. 1970-ben még határozottabban kell élnünk a beralap-gazdálkodás szabadabb lehetőségeivel. A gazdasági vezetés is kidolgozza a maga működési szabályzatát: elképzelésünk, hogy gazdasági téren is nagyobb önállóságot, s ezzel együtt felelősséget adunk a karoknak, sőt ezen belül az intézeteknek, tanszéknek is, mint eddig. Hiszen gazdasági feltételek biztosítása nélkül az önállóság jószerével alig több közhelyeknél.

— Október-november üzemek, intézmények életében a következő év tervei elkészítésének időszaka. Milyen elképzelései vannak tudományegyetemünk gazdasági vezetésének az 1970-es gazdasági év költségvetési tervével kapcsolatban?

— Folyamatban van a jövő évi költségvetési terv készítése. Jelentősebb munkálatok kezdődnek 1970-ben egyetemünkön mind beruházási, mind felújítási keretből. Megkezdjük az Ady téri épületben a földgázfűtésre való átállást; ugyancsak felújítási keretből szándékozunk korszerűsíteni az egyetemi telefonhálózatot: felújítunk öt nagy előadótermet a következő két-három évben s elvégeztetjük épületeink elektroozmikus szigetelését is. Beruházási keretből kezdődik meg az új 285 férőhelyes diákhon építése, s ugyancsak hozzáfognak gondjainkat megoldó

Kempelen és a fonetika

KÉTSZÁZ ÉVVEL ezelőtt, 1769-ben készítette híres sakkozógépét. A gép egy zárt asztalból meg egy mögötte ülő fából faragott törökből állott. A bábú gépiesen mozgatta karját, emelte a figurákat; sakk vagy matt jelzést fejbólintással adta ellenfele tudtára. A sakkozógép rejtélye évtizedeken keresztül lázban tartotta Európát és Amerikát. Újságok, folyóiratok foglalkoztak vele, színdarabok, regények szóltak róla. Főúri szalonokban vitakoztak mivoltáról, gazdag polgári otthonok lakói kutatták rejtelmét.

Kempelen először Mária Teréziának és udvarának mutatta be alkotását, majd később világkörüli útra indult vele. A gép csodás híret fokozta, hogy Európa híres főúri sakkozóján sorra győzelmet aratott, állítólag legyőzte Pál orosz nagyherceget, II. Frigyes porosz királyt, sőt, még Bonaparte Napóleont is. A gép rejtélye ma is rejtély; sokan úgy tudják, hogy egy kiválóan sakkozó törpe ült a fogaskerekek között, és ő irányította az asztal tetején lévő bábukat; mások tagadják ezt, és a mechanika csodáját látják benne. A kérdést eldönteni nem lehet, mert a gép egy tűzvétség alkalmával állítólag elégett.

Világhíressé lett alkotója, Kempelen Farkas nem sokra becsülte, mechanikai tréfának, gyermekjátékszernek nevezte

központi egyetemi konyha és étterem építéséhez. Most folyik a biológiai intézetek új épületének tervezése, s a gyakorló általános iskola újabb 12 tanterme építésének beruházási programja. Ezek a legfontosabb tervek. Korszerűsítésről lévén szó szeretnénk a következő esztendőben korszerűsíteni a gazdasági adminisztráció munkáját is. Ennek első lépéseként megrendeltük egyetemünk Kibernetikai Laboratóriumától 27 millió forintos bér-gazdálkodásunk számítási műveleteinek elektronikus számológépen való elvégzését, párhuzamosan természetesen az eddigi hagyományos műveletekkel, a gépi és emberi munka kölcsönös ellenőrzésének lehetőségét is felhasználva a minél pontosabb eredmény érdekében.

P. L.

Kollégiumi közgyűléseken

Egyetemünk bentlakásos intézményeiben szeptember végén, október elején lezajlottak a tanévnyitói közgyűlések, értékelték az elmúlt év munkáját és meghatározták az ezévi akcióprogramot. A hagyományos titkári beszámolókat részletesen elemezték és értékelték az egyes munkaterületeken elért eredményeket, különös tekintettel az agitációs-propaganda és szakmai-tanulmányi munkára. Az objektív feltételek sajnos csak a Móra kollégiumban és a József Attila diákhonban tették lehetővé a nagy népszerűségnek örvendő politikai konzultációkat. A Bolyai és az Irinyi kollégiumok nagyobb előadótérmei hiányában az agitációs-propagandamunkát a szobacsoportokra alapozták. Természetesen ezen kívül a kollégisták politikai neveléséhez hozzájárult az egyetemi és kari politikai rendezvényeken való részvétel.

A tanulmányi munka terén a statisztika

tekintetét az elmúlt évekhez képest a kollégisták tanulmányi eredményei fokozatos javulást mutatnak. Ez egyrészt az új ösztönzőrendszer bevezetésének köszönhető, másrészt pedig az elsőévesek — különös tekintettel a hátrányos helyzetből induló munkáparaszt származású hallgatók — tanulmányi munkájának fokozottabb segítségének. Ehhez a módszereket minden kollégium a kari sajátosságoknak megfelelően dolgozza ki. A szakmai önképzés területén is igyekeztek kihasználni a lehetőségeket. Jó példa erre az Irinyi diákhonban filmklubja, ahol szakmai, tudományos kisfilmek vetítését sikerült megszervezni.

A társadalmi munkában a régi formátum mellett a szakmai adta lehetőségek kihasználása jelentkezik. (Középiskolák kollégiumok patronálása, nyelvtanfolyamok vezetése, gyári KISZ-szervezetek kulturális és politikai munkájának segítése stb.)

Az akcióprogramokban jelentkezett a gödöllői és veszprémi tanácskozások hatása, amely merészen új lehetőségeket adott a diákhonkormányzat kiszélesítésére, a kollégiumi alapközösségek jogköreinek és kötelességeinek kibővítésével. Helyet kapott az a törekvés is, hogy az egyetem ne elszigetelt intézmény legyen, hanem a város ifjúsági tömegszervezeteiben és ezen túlmenően a város életében érződjön politikai és kulturális kisugárzó hatása. A kollégiumi munka más területein is a továbblépés igénye jelentkezik az új módszerek felkutatásában és kidolgozásában.

Természetesen a hozzászólások jelentős része a szociális — kommunális problémákkal foglalkozott, a hiányszükséglet mellett pozitívan értékelve az idén történt nagymértékű beruházásokat. (Mosógépek, centrifugák, új rádiók stb.) E problémák mellett jelentkezett az igény, hogy a kollégium lakói e fórumon is részt kívánjanak venni a munkaterv végleges kidolgozásában.

SZILÁGYI KÁROLY

AZ ÖTÖDIK RÉSZBEN ismerteti beszélgépét. „Az 1769. évben már elkezdtem különféle hangszereket vizsgálni azon célból, hogy közülük megtaláljam azt, amelyik leginkább megközelíti az emberi beszéd hangszínét” — írja. Hosszas kísérletezett, néha órákon át figyelte a tükörben gégejének, szájának és nyelvének mozgását beszéd közben. Kereste azokat a mechanikai eszközöket is, amelyekkel létre tudja hozni az emberi beszédet. Rájött a zöngé jelentőségére, az üregrezonanciák szerepére, a zárlatok és szűkítők okozta zörejek hangformáló hatására. Pontos megfigyelései alapján szinte teljesen a természetet utánozó géppel: elkészítette a hangszalagoknak megfelelő határolt gumimembránját, a tüdő fűtővel helyettesítette, a felső üregeket pedig fadobozból alkotta meg, amelyben a nyelv helyett egy kis, kívülről állítható csapóajtó szerepelt.

A kortársak csodálattal adóztak a gépnek, amely emberi hangokat tudott adni; hangsorokká fűzte őket, így szavakat, sőt kisebb mondatokat is lehetett képezni vele. Persze hosszabb szövegek mondására nem volt alkalmas. Nem is a mű tökéletes természetűsége az, ami ma is csodálatra méltó; hanem alkotójának pontos természetmegfigyelése, mechanikai ügyessége és maga az ötlet, a kezdeményezés bátorsága.

Most, két évszázad elteltével természetesen messze meghaladta a világ fonetikai tudománya Kempelen Farkas eredményeit. Az eszközfonetika, az elméleti eredmények kísérleti igazolásának módszere nagyot haladt előre, és — különösen az utóbbi évtizedekben a különböző elektronikus eszközök révén — óriási fejlődött. Ma már Sonograph-fal dolgoznak, amely oszcilloszkóp ernyőn teszi láthatóvá a beszédet; hangszínirókat, automatikus dallamirókat alkalmaznak, hangos röntgenfilm-felvételeket készítenek az emberi beszédhangok képzéséről, sőt a kibernetika, az elektronikus számítógépek arra is képesek, hogy előállítsák az emberi beszédet, sokkal magasabb fokon megvalósítván Kempelen elképzeléseit.

A VILÁG NAGYOT HALADT előre. Mi, itt a szegedi egyetemen mégis szomorúan mosolygunk, amikor a hangokkal foglalkozó tudomány óriási fejlődéséről, új és új eredményeiről olvasunk. A magyar nyelvészeti tanácsok egy-két magnetofon és néhány gégefej-modellen kívül semmiféle szemléltető eszköz nincs; nincsenek műszereink, eszközeink, amelyekkel az elméleti megállapítások bizonyítására egy-két kísérletet bemutathatnánk hallgatóinknak. Nem is gondolhatunk arra, hogy jól felszerelt fonetikai (valóban fonetikai, nem a nyelvoktatás, hanem a tudományos hangtani kísérletek céljára készült) laboratóriumunk legyen, hiszen ez milliókba kerülne. Nem gondolunk drága, külföldön is csak ritkaságszámba menő műszerekre sem; csak néhány egyszerűbb, de fontos eszközre.

Mit tegyünk, ha a Kempelen-évfordulón a méltóság, az ünneplés meghatótsága mellett ilyen nincstelenségünket, szegénységünket hánytorgató ünneprontó gondolatok is eszünkbe jutnak?

VEGH JÓZSEF MIHÁLY

Megkoszorúzták október 12-én délelőtt a szovjet hősi emlékműveket intézményeink képviselői is. Képünkön tudományegyetemünk vezetői elhelyezik az egyetem koszorúját a Széchenyi téri emlékmű talapzatán.

